В долині ріки Наватуми кедрівник не стелеться по землі, а росте як звичайне дерево. Стовбури у нього товщі і не такі вузлуваті, як по інших долинах, і шишки з горішками значно більші.

Це тому, що трохи вгору від гирла цієї ріки б'ють гарячі джерела. Гаряча вода тече з розколини в камінній горі і утворює цілу річку, яка впадає в Наватуму, від чого в низовій частині долини набагато тепліше, ніж по інших ріках Охотського узбережжя. Влітку тут виростають буйні трави, а кущі сплітаються в непролазну гущавину, в якій ховаються зайці, лисиці, ведмеді та інший звір.

Вода в джерелах гіркувата, пахне аптекою і така гаряча, що рибина, коли кинути її в воду, звариться за п'ять хвилин, як в окропі. Маленька річка, яка починається від джерела, ніколи не замерзає, і взимку над нею здіймаються густі клуби пари, ніби дим від великої пожежі в тундрі міжгір'я.

З давніх-давен орочі лікувалися цією водою від усяких хвороб. На березі ручая, в каменистому ґрунті вибивали яму завбільшки з ванну, напускали туди гарячої води, і хворий купався в ній, доки не одужував.

Але вже давно вода чомусь перестала допомагати. Майже всі, хто лікувався нею, стали вмирати. І тепер коло гарячих джерел можна побачити багато могил тих, що приймали тут ванни.

Минали роки, могили біля теплого ручая заростали бур'янами. Тільки коли-не-коли приїде з найглухіших гір якийсь старик і, поставивши свою юрту біля джерела, викопає ванну і, покупавшись у ній, повертається в гори здоровий і помолоділий. Та ніхто не знав, чому гаряча вода давала здоров'я одному і смерть багатьом.

А після того, як у районному центрі більшовики відкрили велику лікарню, люди зовсім перестали лікуватися цією водою і поступово забули про неї.

— Руський доктор може вилікувати людину навіть тоді, коли вона кашляє кров'ю! — казали орочі.

Одного буряного дня на зовнішнім рейді Наватумської бухти став пароплав. Пароплави рідко заходять у ці місця, і тому все населення вибігло до моря і з цікавістю ждало катера, який ішов до берега.

На морі здіймались великі хвилі, а там, де була мілина, вони злітали вгору стовпами сліпучо-білих бризок так високо, ніби від вибухів міни. Отакі мілини, або "бари",— найнебезпечніші місця для моряків. Коли вітер занесе туди катер або пливущу людину — там їх чекає неминуча загибель. Величезний стовп води підіймає човен чи плавця угору і потім з силою б'є об воду. В утопленика, якого море рано чи пізно викидає на берег, завжди буває переламаний хребет, а від човна залишаються тріски.

Люди стояли на березі і мовчки показували руками, куди треба йти катерові. Вони не кричали, бо однаково ніхто не почув би їхнього голосу — такий грім стояв від прибою і вітру.

Катер то пірнав у воду, то злітав на хвилю так, що видно було його дно. Наватумчани заспокоїлись тільки тоді, коли він пройшов між двома мілинами, які з моря загороджували вхід до бухти.

З катера зійшов військовий в окулярах. Слідом за ним чотири матроси винесли на носилках чоловіка з жовтим, як у мерця, обличчям.

— Пароплав іде далі на північ,— сказав лікар, бо чоловік в окулярах був лікар.— Ви бачите, що робиться на морі? В таку погоду ми не зможемо пристати у вашім районі. Вчора ми підібрали пораненого

льотчика, збитого японцями. Непритомний, він плавав на поплавку від свого літака. Пораненому потрібен цілковитий спокій, а пароплав гойдає так, що й старі матроси не стоять на ногах. Ще день такої подорожі — і поранений помре. Скажіть, де можна його покласти? Матроси віднесуть.

Молода дівчина, на ймення Ага, тоненька, наче підліток, яка недавно скінчила в районі курси медичних сестер і трохи знала російську мову, переклала слова лікаря. Жінки, що весь час з острахом поглядали на жовте, з заплющеними очима обличчя льотчика, обступили тепер носилки і дивились на нього такими ласкавими очима, ніби він був їм родич.

— Ми самі віднесемо його! Ми знайдемо для нього місце,— пошепки говорили жінки, боячись порушити спокій хворого.

— Пароплав повернеться тижнів через два, і я заберу пораненого. Чи є у вас лікар або фельдшер?

— Ми викличемо лікаря з району,— хвилюючись, що військовий в окулярах передумає і забере пораненого, сказала Ага.— Я вмію робити перев'язки.— І вона, ніби ненароком, розпустила кінці своєї хустки, щоб стало видно комсомольський значок.

Лікар не помітив значка і, недовірливо глянувши на Ага, бо вона справді була така тоненька, як підліток,— роздумуючи сказав:

— В крайньому разі я можу залишити тут свого фельдшера...

— Ні, ні,— палко заперечила Ага.— Ми самі лікуватимемо його. Ми вилікуємо його. Ви побачите!

В цю мить поранений ворухнувся і розплющив очі. Ага і жінки кинулись до нього і заговорили всі разом ороцькою мовою. Лікар не

розумів їхніх слів, але угледівши, якими ласкавими очима дивляться на льотчика жінки і як ніжно промовляють до нього, сказав:

— Ну, добре. Беріть. Тільки не забудьте сьогодні ж викликати лікаря.

— Сьогодні, сьогодні! — запевнила Ага і зовсім розпустила хустку. Лікар і тепер не помітив значка, але він побачив,— бо непідтримувана руками хустка облипла навколо дівочої постаті,— що Ага не підліток і що вона не тоненька, а стрункa. Він помітив також, що в неї довгасті, глибокі очі і що червона стьожка палає в її косах, як рубін. Лікар посміхнувся стомленими очима і передав Ага пакунок з ліками і документами.

Пораненого поклали в хаті Ага, і всі заздрили дівчині. Жінки приносили ягоди, рибу, м'ясо, причому кожна вимагала, щоб поранений їв лише принесене нею. Вони старалися допомогти чим-небудь хворому — поправити подушку, підсмикати ковдру або просто торкнутися рукою його волосся, і сварилися з Ага, яка не дозволяла довго сидіти коло ліжка.

— Чому ти проганяєш нас? — ображалися жінки.— Він такий же твій, як і наш. Ми поскаржимось військовому в окулярах, що ти забрала його собі.

Але, зустрічаючи кого-небудь з іншої ріки чи когось із гір, вони з гордістю хвалилися:

— Ми лікуємо пораненого руського. Він захищав Батьківщину від японців. У нього є орден. Військовий з пароплава знав, кому доручити його. Адже Ага — найкращий лікар на узбережжі. Вона аж три місяці вчилася в районі на лікаря. Вона одержала годинник в нагороду за відмінне навчання.

Люди з сусідніх долин заздрили жителям Наватуми і просили в них дозволу принести пораненому якого-небудь гостинця.

— Е, ні! — відказували ті.— Це наш поранений. Ви можете тільки подивитися на нього. Та й то як дозволить Ага.

Льотчик швидко одужував, коли несподівано йому стало гірше. Морська волога, мабуть, спричинилася до того, що йому почало крутити в суглобах і перестала гоїтися рана. Обличчя пораненого, яке було вже порожевіло, знову зжовкло, і він лежав, зціпивши зуби, щоб не стогнати.

Ага не відходила від ліжка і зовсім змарніла, а біля її хати завжди сиділи кілька жінок, щоб довідатись, коли дівчина вийде з кімнати, про стан пораненого. Вони нічого не питали Ага — по її обличчю було видно, що хворому погано.

З районного центру, за двісті кілометрів від Наватуми, викликали лікаря. Він оглянув льотчика і нічого не сказав.

Вже надворі, сідаючи на коня (на узбережжі влітку всі їздять тільки верхи на конях чи на оленях або ходять пішки, бо гірські стежки такі вузькі і незручні, що возом не проїдеш), він звернувся до дівчини:

— Хворому потрібен курорт. Цілюща вода. Я надішлю радіограму. Може, ще встигнуть вивезти його звідси.

Всі зажурились в Наватумі.

— Нашому пораненому гірше. Отаке нещастя! — сумно казали наватумчани, зустрічаючи кого-небудь з іншої ріки.

— Йому треба їхати на теплі води.

— Отаке нещастя! — зітхав гість, бо тепер уже вся округа вважала пораненого своїм.

Очі в Ага зовсім запали, і вона зробилася така ж жовта, як льотчик. Вона тепер дозволяла іншим жінкам сидіти коло хворого, а сама часто виходила надвір і, нікого не соромлячись, плакала. Наплакавшись, поверталася знову до ліжка.

По всіх сусідніх долинах і в горах пішла сумна звістка:

— Наш поранений вмирає.

Одного разу в Наватумі спішилася валка оленів.

— Міке приїхав! — впізнали його люди.

"Що могло статися, що старий покинув доручений йому табун?" — виникло у кожного питання.

Міке, крекчучи, зліз з оленя і попрямував до Ага. Дівчина, побачивши старого, здивувалася. Два роки Міке не приїздив до моря рибалити, пасучи колгоспних оленів.

"Може, якась важлива новина? — подумала Ага.— Так можна ж було відрядити когось молодшого, а не турбувати старика!"

Міке привітався і зразу ж підійшов до льотчика. Він подивився на пораненого, потім відкинув ковдру, глянув на його висхлі, з опухлими суглобами, ноги і сказав:

— Одягайте солдата і несіть за мною.

— Куди? — злякано мовила дівчина.

— Несіть за мною, якщо хочете, щоб він зостався живий!

Він сказав це так твердо, що Ага відчула себе маленькою

дівчинкою, ніби й не вчилась три місяці в районі на лікаря. Жінки замотали пораненого в ковдри, поклали на носилки і рушили за старим. Люди вибігали з хат і наметів і мовчки дивились, як процесія пройшла в гору по річці і зникла серед заростей кедрівника.

Міке повернув до гарячих джерел, і носії побачили серед могил намет, а поряд нову, вибиту в кам'янім ґрунті ванну. Жінки зрозуміли, що надумав Міке, і всі разом крикнули:

— Ми не дамо нашого пораненого! Він умре від цієї води!

Навколо стояли могили з хрестами і без хрестів, і Ага стало моторошно.

— Сьогодні буде літак! Наш поранений поїде на теплі води. А в цих джерелах я не дозволю купати його,— сказала Ага.

Міке зробив рівчачок і напустив повну ванну гарячої води. Він кілька разів попробував воду пальцем, потім язиком, раз у раз поглядаючи на жінок, котрі стояли навколо носилок, як варта.

— Кладіть хворого в воду,— наказав Міке.

Але жінки не ворухнулися.

— Літака не буде багато днів. Гляньте на гори — який суне туман!

Поранений, потривожений перенесенням, стогнав, не в силі стримувати себе.

— Кладіть швидше, поки чоловік живий! — якимсь особливим голосом звелів Міке.

Жінки, налякані його тоном, слухняно роздягли льотчика і поклали в воду по саму шию. Він застогнав ще дужче, але раптом стих, і жінки з острахом дивилися на нього — чи не вмирає часом.

Міке, сидячи коло ванни, щось шепотів і час від часу клав перед собою по одному камінчику. Поклавши десять камінців, він наказав виймати хворого з ванни.

— Мені так гарно тут! — благально промовив льотчик.— Не займайте мене.

— Йому гарно тут,— сказала Ага,— хай він ще трохи посидить.

— Виймайте зараз же! — гукнув Міке так, що жінки полякались.— Чи ви хочете, щоб він помер?

Ага перша кинулась до ванни, майже сама перенесла пораненого до намету і, не витираючи, закутала його в оленячі хутра, як наказав Міке.

Другого дня льотчик сидів у ванні доти, доки Міке поклав перед собою одинадцять камінців. Щодня старий додавав по камінчику, і в день, коли поклав сімнадцять, хворий міг уже сам сісти в воду і перейти з ванни до намету.

Тепер поранений помітив могили на березі річки і спитав Міке, чому надумали тут зробити кладовище. Ага, яка була за перекладача, згадавши, звідки ці могили, стривожилась.

— То пусте,— спокійно відповів Міке,— не бійся.

— Я не боюся,— усміхнувся льотчик,— мені просто цікаво, чому тут кладовище?

— То лежать ті, хто лікувався гарячою водою,— сказав Міке.

Поранений, почувши ці слова, перестав усміхатися і непорозуміло поглядав то на Міке, то на Ага.

— Пусте,— повторив Міке.— Це тебе не обходить.

Але льотчик сидів похмурий. Міке запалив люльку, по-старечому закректав і, подумавши, сказав:

— Ну, добре. Ти чув про шамана Чаву?

Льотчик ніколи не чув про шамана Чаву.

— Чава знав, як користуватися водою з Гарячих джерел, і за це його прозвали великим шаманом узбережжя. Перед смертю Чава скликав усіх, хто коли-небудь лікувався тут, і сказав: "Великий дух, який підтримує вогонь у кам'яній горі, звелів передати вам таке: хто вилікувався водою з джерел, хай нікому не розказує, як він лікувався і скільки сидів у воді. А хто розповість, тому вода вже не допоможе, а сам він буде проклятий". Після цих слів піхто не наважувався розповісти про спосіб лікування, бо кожен боявся прокляття. Відтоді стали з'являтися тут могили, бо люди купались без міри в гарячій воді і це їм більше шкодило, ніж допомагало. Тепер, крім мене, нікого не лишилося, хто б знав, як лікуватися. Я беріг цю таємницю для себе.

Міке помовчав, потім глянув пораненому в вічі і сказав:

— Ти бився проти японців і не боявся жертвувати своїм життям. Ти, руський, пролив свою кров і за нас, орочів. Але у орочів теж гаряче серце. Орочі теж завжди готові віддати життя за своїх друзів. І тому я

передав тобі таємницю гарячого джерела. Я зробив так, як повинен був зробити.

Ага була здивована й зворушена оповіданням старого, бо знала Міке як людину черству і відлюдну. І хоч Ага була найкраща дівчина на узбережжі, але балакуча, як і інші дівчата та жінки в цій долині, і вона розповіла про цю історію всім.

Але ще більше був здивований старий Міке, коли Ага, яка під час лікування пораненого стежила за годинником, скільки кожного разу треба сидіти в ванні, сказала, що тепер гарячі джерела служитимуть усім. Вона довела правдивість своїх слів, вилікувавши без шепотіння і відкладання камінців двох хворих жінок, які втратили були всяку надію на одужання.

Міке після цього довго ходив замислений, а дібравши, нарешті, в чім справа, обурено сказав:

— Шаман Чава був погана людина!

А що у орочів немає більшої лайки, як сказати на когось "поганий", Міке додав:

— Чава був дуже погана людина! — і, повернувшись у той бік, де був похований шаман, сердито плюнув.

* * *

Коли льотчик зовсім одужав і набрався сил, він, від'їжджаючи додому, поцілувався з Міке і довго тиснув руку Ага. Він сказав їй, що вона найкращий лікар і найкраща дівчина на узбережжі. Ага засоромилась, бо всі дівчата соромляться, коли їм кажуть таке у вічі, і промовила:

— Ні, я не лікар. Я ж тільки три місяці вчилася на курсах. Але я ще буду лікарем!